

## ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ПОЛЬЩІ: СОЦІАЛЬНІ ПРАВА БІЖЕНЦІВ

Брянкін А.С.,

курсант 2 курсу 1 групи,

Військово-юридичний інститут,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

м. Харків

ORCID: 0009-0002-3641-6975

### Брянкін А.С. Правовий захист громадян України в Польщі: соціальні права біженців.

У статті проводиться науково-практичне дослідження соціально-правових аспектів щодо захисту українських біженців у Польщі. Одним із найважливіших аспектів цієї допомоги є надання житла та інших соціальних потреб для українців, які отримали правовий статус PESEL UKR у Польщі. Українці з PESEL UKR мають право на безкоштовне медичне обслуговування, а в галузі освіти діти шкільного віку мають право на отримання безкоштовної освіти в польських школах. Однак, з'ясована наявність серйозних проблем у доступі до соціальних послуг та пільг. Багато біженців стикаються з перешкодами у їх отриманні, такими як: бюрократичні перепони, недостатній інформаційний супровід та непрозорі процедури отримання гарантій, що ставить під сумнів їхню реальну доступність та ефективність. Крім того, біженці часто стикаються зі складнощами влаштування на роботу або отримання необхідної допомоги у зв'язку з недостатнім рівнем фінансової підтримки у наданні соціальних послуг. На жаль, несвоєчасний доступ до здобуття цих можливостей стає великою вадою в інтеграції біженців у нове суспільство.

Проаналізовано міжнародно-правові документи у сфері захисту біженців, зокрема Женевську конвенцію про статус біженців та інші відповідні нормативно-правові акти, які встановлюють права та обов'язки держав щодо захисту осіб, які шукають притулок. Країни-підписанти Женевської конвенції зобов'язані надавати біженцям не лише притулок, а й забезпечувати їхні права, включаючи соціальні.

Констатовано, що механізм та політика забезпечення соціальних прав біженців у Польщі потребує подальшого як нормативного так і практичного вдосконалення. Запропоновані шляхи вирішення: спрощення процедури отримання статусу біженця та соціальних пільг, шляхом організаційно-правової реформи; забезпечення адекватної фінансової підтримки на

важливі соціальні потреби біженців, таких як житло; посилення інформаційної підтримки та інформованості біженців.

Визначено, що тільки комплексний та системний підхід може забезпечити гідне та безпечне існування для українських біженців у Польщі з урахуванням міжнародних стандартів прав людини та свобод людини.

**Ключові слова:** біженці, соціальні права, правовий захист, правовий статус, громадяни України, притулок в Польщі.

### Bryankin A.S. Legal protection of Ukrainian citizens in Poland: social rights of refugees.

The article conducts a scientific and practical study of social and legal aspects of the protection of Ukrainian refugees in Poland. One of the most important aspects of this assistance is the provision of housing and other social needs for Ukrainians who have received the legal status of PESEL UKR in Poland. Ukrainians with PESEL UKR have the right to free medical care, and in the field of education, school-age children have the right to free education in Polish schools. Many refugees face obstacles in obtaining them, such as: bureaucratic obstacles, insufficient information support and non-transparent procedures for obtaining guarantees, which calls into question their real availability and effectiveness. In addition, refugees often face difficulties in finding a job or receiving the necessary assistance due to the insufficient level of financial support in the provision of social services. Unfortunately, late access to these opportunities becomes a major handicap in the integration of refugees into the new society.

International legal documents in the field of refugee protection have been analyzed, in particular the Geneva Convention on the Status of Refugees and other relevant normative legal acts, which establish the rights and obligations of states regarding the protection of asylum seekers. The signatory countries of the Geneva Convention are obliged to provide refugees not only with asylum,

but also to ensure their rights, including social rights.

It was established that the mechanism and policy of ensuring the social rights of refugees in Poland needs further both normative and practical improvement. The following solutions were proposed: simplification of the procedure for obtaining refugee status and social benefits through organizational and legal reform; ensuring adequate financial support for important social needs of refugees, such as housing; strengthening of informational support and awareness of refugees.

**Key words:** refugees, social rights of refugees, legal protection, legal status, citizens of Ukraine, asylum in Poland.

**Постановка проблеми.** У зв'язку з нестабільним політичним становищем нашої країни, значна кількість українців змушена шукати притулок та захист у сусідній Польщі. Міжнародно-правове регулювання прав біженців, зокрема згідно з Женевською конвенцією, надає їм певні права та захист, однак реалізація цих механізмів може зустрічати виклики через конкретні національно-політичні та соціально-економічні умови країни перебування. Сполучністю предмету регулювання є питання доступу біженців до соціальних прав та послуг у Польщі. Створення сприятливих умов для забезпечення цих прав є важливим елементом їхньої інтеграції та захисту у новій країні місця перебування.

Таким чином, дослідження проблем правового захисту громадян України в Польщі, зокрема щодо їхніх соціальних прав у правовому статусі біженців, відкриває можливості для розробки та впровадження ефективних стратегій і заходів, спрямованих на поліпшення ситуації та забезпечення гідного та безпечного життя цієї вразливої категорії населення.

**Стан опрацювання** цієї проблематики вказує на те, що вона є предметом уваги як науковців, так і практиків з різних галузей наукового й практичного дослідження. Науково-практичний аналіз проблемних питань проводиться в різних аспектах, від теоретичного розуміння до практичного застосування, що підтверджує актуальність теми і її важливість.

У роботі з проблематики правового захисту громадян України в Польщі, у контексті їхніх соціальних прав як біженців, значну роль відіграють науковці та практики, які вивчають та аналізують цю тему з різних точок зору, серед яких треба відзначити Олексій Заманов, Ірина Головенко, Марія Джонсон та інші.

**Метою статті** дослідити проблеми правового захисту громадян України в Польщі, зокрема щодо їхніх соціальних прав як біженців, виявити основні виклики та перешкоди, які виника-

ють у процесі інтеграції та забезпечення їхнього повноцінного захисту, а також запропонувати конкретні рекомендації та шляхи вирішення виявлених проблем шляхом системних підходів та співпраці.

**Виклад основного матеріалу.** Категорія «біженці» відповідно до законодавства України має змістовне наповнення як громадяни, які пересуваються з однієї країни до іншої через страх, що їм загрожує насильство, переслідування, війна або інші небезпеки у своїй домівці. Для цього застосовується захист від переслідування або насильства з боку власного уряду або інших осіб чи груп. Зазначені особи шукають притулок та захист у країні, де їм буде надано правовий статус біженця і де вони можуть жити безпечно. Згідно зі стандартами міжнародного права, такими, як Женевська конвенція про статус біженців [1], біженці мають певні права і захист, включаючи право на притулок, безпечне життя та свободу від переслідування. Також, багато країн зобов'язані дотримуватися міжнародних стандартів та надавати біженцям правовий захист та підтримку.

Згідно зі статтею 1 А (2) Женевської конвенції про статус біженців, біженцем є особа, яка має: «...обґрунтовані побоювання, що вона може стати жертвою переслідування через свою расову, релігійну, національну, групову чи політичну приналежність, або через свої політичні переконання, знаходячись за межами своєї країни походження та не маючи можливості або не бажаючи користуватися її захистом через ці побоювання. Також, особа, що не має визначеного громадянства та перебуває за межами країни, де вона звичайно проживала, унаслідок подібних обставин, може бути визнана біженцем, який не має можливості або не бажає повертатися у своє колишнє місце проживання через такі побоювання...» [1].

Слід зазначити, що Посольство України в Республіці Польща застерігає щодо певних нюансів у процесі отримання правового статусу біженця, таких як: відсутність паспорта громадянина, оскільки він знімається під час подання заяви на отримання правового статусу біженця та до отримання рішення про надання такого статусу; довготривалий бюрократичний процес, який може тривати від шести місяців до року; обмеження щодо працевлаштування протягом перших шести місяців [2].

Правовий захист громадян України в Польщі, зокрема щодо їхніх соціальних прав як біженців, становить складну та актуальну проблему в контексті сучасних міграційних та політичних викликів. Військові конфлікти та нестабільність на території України спонукають значну кількість громадян шукати притулок та захист у сусідній Польщі. Однак, відповідно до міжна-

родного права, в тому числі зазначеної вище Женевської конвенції, країни-члени зобов'язані надавати біженцям не лише притулок, а й забезпечувати їхні права, включаючи соціальні. Соціальні права біженців в Польщі включають доступ до житла, освіти, медичних послуг та інших соціальних пільг. На жаль, несвоєчасний доступ до цих прав може стати перешкодою для інтеграції біженців у нове суспільство та підвищити їхню вразливість. Біженці часто стикаються зі складнощами у процесі отримання необхідної допомоги та підтримки через недостатність ресурсів або недостатню інформаційну підтримку. Політика надання соціальних прав біженцям в Польщі потребує подальшого вдосконалення механізмів захисту. Наприклад, необхідно забезпечити ефективну координацію між урядовими органами та неприбутковими організаціями для забезпечення доступу біженців до основних соціальних послуг та прав. Також, важливо здійснювати систематичний моніторинг та оцінку ефективності програм і політики з метою виявлення та усунення можливих недоліків. Так, правовий захист громадян України в Польщі стосовно їхніх соціальних прав як біженців вимагає комплексного організаційно-правового підходу вирішення відповідних питань. Лише шляхом спільних зусиль урядових та громадських структур можна забезпечити гідні умови для інтеграції біженців і забезпечити їхній повноцінний захист та добробут у новому середовищі.

Внаслідок війни в Україні значна кількість українців була змушена шукати притулку в Польщі. Польський уряд розробив ряд організаційно-правових заходів, спрямованих на надання допомоги українським біженцям, включаючи доступ до соціальних гарантій. Основні соціальні права, що надаються – це допомога на проживання, тобто, українці, які отримали статус PESEL UKR, можуть очікувати на щомісячну допомогу на проживання протягом 18 місяців [3]. Сума допомоги залежить від складу сім'ї. Також українці з PESEL UKR мають право на безкоштовне медичне обслуговування в Польщі, а в галузі освіти діти шкільного віку українського походження мають право на отримання безкоштовної освіти в польських школах. Сім'ї з українськими дітьми можуть отримувати щомісячну допомогу на кожну дитину. Українці з PESEL UKR можуть легально працювати в Польщі без отримання спеціального дозволу на роботу. Для отримання статусу PESEL UKR українці повинні звернутися до відповідного пункту прийому заявок.

Проблема правового захисту громадян України в Польщі, зокрема щодо їхніх соціальних прав як біженців, є однією з найактуальніших у сучасному міжнародному контексті. Пересліду-

вання, війни та інші форми насильства примушують значну кількість українців шукати притулку та захист в сусідній Польщі. Незважаючи на зусилля польського уряду у наданні допомоги біженцям, існують серйозні проблеми, пов'язані з правовим захистом їхніх соціальних прав. Однією з головних проблем є складнощі у доступі до соціальних послуг та пільг. Не зважаючи на наявність різноманітних програм допомоги, багато біженців стикаються з бюрократичними перешкодами, недостатнім інформаційним супроводом та непрозорими процедурами отримання необхідних гарантій.

Другою проблемою є недостатність ресурсів та кваліфікованого персоналу для забезпечення адекватної підтримки біженцям у процесі інтеграції. Наприклад, недостатність фінансування для надання адекватного житла, медичного обслуговування та освіти для біженців та їхніх сімей. Крім того, існує проблема з розумінням та захистом прав біженців на ринку праці. Багато українців, що шукають притулок в Польщі, зіштовхуються з обмеженнями та перешкодами у здобутті роботи, що часто веде до їхньої економічної вразливості та залежності від соціальних допомог. Отже, необхідно забезпечити ефективну координацію між урядовими та неприбутковими організаціями, збільшити фінансову підтримку для програм інтеграції та надання соціальних послуг, а також удосконалити законодавство щодо прав біженців на ринку праці. Тільки таким чином можна забезпечити гідне та безпечне життя для українських біженців у Польщі.

**Висновки.** Проблема правового захисту громадян України в Польщі, зокрема щодо їхніх соціальних прав як біженців, вимагає комплексного та системного підходу для її вирішення. Існують декілька ключових шляхів, які можуть сприяти поліпшенню ситуації та забезпечити гідне та безпечне існування для українських біженців в Польщі.

По-перше, необхідно здійснити організаційно-правову реформу бюрократичних процедур та зробити їх більш прозорими та доступними для біженців. Це включає зменшення процедурного навантаження та терміну отримання правового статусу біженця, спрощений алгоритм отримання дозволів на роботу та доступ до соціальних послуг. Зменшення адміністративних перешкод сприятиме більш ефективній інтеграції біженців у польське суспільство та забезпечить більш високий рівень гарантій щодо їхніх соціальних прав.

По-друге, потрібно забезпечити збільшення фінансової підтримки програм інтеграції та надання соціальних послуг для біженців. Це включає виділення додаткових коштів на будівництво житла, надання медичних послуг та освітніх

можливостей для дітей. Забезпечення належної фінансової бази для таких програм допоможе зменшити економічну та соціальну вразливість біженців, зробивши їхнє перебування в Польщі більш стабільним і комфортним.

По-третє, важливо підвищити рівень освіченості та інформованості біженців щодо їхніх соціальних прав та можливостей у Польщі. Це включає організацію навчальних та інформаційних заходів. Це можна зробити шляхом організації освітніх, інформаційних заходів, публікації навчальних матеріалів у доступних мовах та активної співпраці з міжнародними та місцевими громадськими організаціями.

Для цього всього необхідно забезпечити ефективну координацію зусиль урядових органів, громадських організацій та міжнародних партнерів для забезпечення доступу біженців до основних соціальних послуг та пільг. Крім того, важливо забезпечити належну фінансову підтримку програм інтеграції та надання соціальних послуг для біженців та їхніх сімей шляхом взаємодії договірних держав, а саме держави громадянства та держави перебування.

Таким чином, розв'язання проблеми правового захисту громадян України в Польщі, зокрема щодо їхніх соціальних прав як біженців, по-

требує поєднання зусиль урядових органів, громадських організацій та міжнародних партнерів. Тільки таким способом можна досягти значного прогресу в цьому питанні та забезпечити відповідність міжнародним стандартам прав і свобод людини, зокрема для осіб, які шукають притулок у Польщі з правовим статусом біженців.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Конвенція про статус біженців: Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 28.07.1951 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20995\\_011.#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20995_011.#Text) (дата звернення: 09.04.2024).
2. Тимчасовий захист/статус біженця чи легальне перебування 90 днів? Посольство України в Республіці Польща. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/konsulski-pitannya/informaciya-dlya-gromadyan-ukrayini-yaki-pribuli-do-polshchi-ryatuyuchis-vid-vijni/timchasovij-zahist-chi-status-bizhencya> (дата звернення: 09.04.2024).
3. Тимчасовий захист у Польщі для громадян України. URL: <https://legalaid.ua/ua/tymchasovuj-zahyst-u-polshhi-dlya-gromadyan-ukrayiny/> (дата звернення: 09.04.2024).